

Dr. Bernek Ágnes
Tanmenetjavaslat a 17230 „Az ember és a Föld” című tankönyvhöz
(9. évfolyam heti 2, 10. évfolyam heti 1 óra esetén)

I. A 21. SZÁZAD VILÁGGAZDASÁGA

1. A nemzetállamok

Új fogalmak: állam, országhatár, szuverenitás, természetes és mesterséges határvonal, nemzet, államforma, kormányforma, központilag irányított vagy szövetségi köztársaság, abszolút vagy alkotmányos monarchia

Összefüggések: az állam létének három tényezője és ezek összefüggései, a nemzet fogalmának különböző értelmezései, a két kormányforma, a köztársaság és a monarchia eltérései, a köztársasági államforma működése, a monarchikus államforma működése

Kötelező névanyag: Európa legnagyobb és legkisebb területű, valamint legnagyobb és legkisebb népességű országai, Argentína, Amerikai Egyesült Államok, India, Kína, Indonézia, Ausztrália, Kanada, Kazahsztán, Brazília, Nigéria, Japán, Pakisztán, Mexikó. Omán, Szaúd-Arábia

Tanári segédanyag: fényképek, tematikus térképek, a Világbank honlapjáról (www.worldbank.org) lehívható adatállományok, aktuális világpolitikai és világgazdasági hírek

2. A nemzetgazdaságok és a piacgazdaság

Új fogalmak: GDP, GNI, GNI/fő, Világbank, nemzetgazdaság, gazdasági fejlettségi szint, alacsony, közepes és magas jövedelemmel rendelkező országcsoport, születéskor várható átlagos élettartam, szegénység és jólét, szélsőséges egyenlőtlenségek, piacgazdaság, piac, értéktőzsde, termék ára, profit, magántulajdon, társadalmi tulajdon, háztartás, vállalat, állam, kormányzat, tökéletes piaci verseny, monopóliumhelyzet, osztálytársadalmi érdek, társadalmi igazságosság

Összefüggések: a bruttó hazai termék (GDP) és a bruttó nemzeti jövedelem (GNI) eltérése, a Világbank csoportosítása a GNI/fő mutatói alapján, az alacsony, a közepes és magas jövedelemszintű országok szociális helyzete, az országok közötti szélsőséges egyenlőtlenségek, a piacgazdaság lényegi elemei közötti kapcsolat, a kereslet és kínálat elve, a magántulajdon fontossága a piacgazdaságban, az állam kiemelt feladatkörei és a társadalmi igazságosság szempontjainak érvényre juttatása a piacgazdaságban

Kötelező névanyag: Etiópia, USA, Zürich, Magyarország, Luxemburg, Norvégia, Svájc, Oroszország, Kína

Tanári segédanyag: fényképek, tematikus térképek, a Világbank honlapjáról (www.worldbank.org) lehívható adatállományok, aktuális világpolitikai és világgazdasági hírek, a piacgazdaságról szóló játékok leírása

3. Gazdasági termelés – gazdasági és foglalkozási szerkezet

Új fogalmak: gazdasági termelés, termelési tényezők, humán erőforrások, természeti erőforrások, tőke, technológia, gazdasági növekedés, gazdasági termelékenység, gazdasági szerkezet, mezőgazdaság, ipar, szolgáltatás, foglalkoztatottak, aktív keresők, foglalkozási szerkezet, munkanélküliség, kutatás és fejlesztés (K+F), elektronikus vezérlésű termelési rendszerek, ipari robotok, vonalkód

Összefüggések: a gazdasági termelés és a gazdasági növekedés összefüggései, az erőforrások négy csoportjának (humán erőforrások, természeti erőforrások, tőke és technológia) változó fontossága a gazdasági termelés átalakulásával, gazdasági növekedés és a gazdasági termelékenység kapcsolata, a gazdasági szerkezet és a foglalkozási szerkezet jellemzői és összefüggései alacsony, közepes és magas jövedelemszinten, a kutatás és a fejlesztés fontossága a gazdasági életben

Kötelező névanyag: USA, Magyarország, Németország, Norvégia, Svájc

Tanári segédanyag: fényképek, táblázatok, grafikonok, a Világbank honlapjáról (www.worldbank.org) lehívható adatállományok

4. A mezőgazdaság, az ipar és a szolgáltatás

Új fogalmak: mezőgazdaság, élelmiszeripar, ipar, bányászat, energiaipar, feldolgozóipar, elektronika, biotechnológia, termelő és termelési szolgáltatások, pénzügyi szolgáltatási ágazatok, idegenforgalom, információs gazdaság, közületi és társadalmi szolgáltatások, személyes szolgáltatások, infrastruktúra, szociális és gazdasági infrastruktúra, közhasznú infrastruktúra, közhasznú utak és vasutak, egyéb közlekedési szektorok, költségigény, megtérülési idő, infrastrukturális hálózatok

Összefüggések: a mezőgazdaság és az élelmiszeripar kiemelt fontossága, az ipar szerkezeti átalakulása, a feldolgozóipar átalakulása az elektronikai fejlődés függvényében, a szolgáltatási szféra, mint napjaink világgazdaságának vezető ágazata, a szolgáltatási tevékenységek alakulása és változása a gazdasági fejlődés folyamatával összefüggésben, az infrastruktúra fogalma, lehetséges csoportosítása, valamint az infrastrukturális berendezések, eszközök mennyisége és összetétele a különböző gazdasági fejlettségi szinteken, az infrastrukturális beruházások gazdasági fejlődést elősegítő hatása

Kötelező névanyag: USA, Száhel-öv, Nyugat-Európa, Japán, Délkelet-Ázsia

Tanári segédanyag: fényképek, aktuális gazdasági hírek, a témakörhöz kapcsolódó információk a tankönyvben feltüntetett internetes honlapokról

Globális világgazdaság – Kiút a válságból? – szakköri foglalkozás

A szakköri foglalkozásra hívjunk meg egy külső szakértő előadót, aki a diákok számára közérthetően elmagyarázza, hogy milyen tényezők álltak a 2008-as pénzügyi-világgazdasági válság kirobbanásának hátterében és mindennek milyen következményei vannak a jelenlegi világgazdasági és világpolitikai viszonyokra. Ha nincs lehetőségünk külső előadót hívni, akkor a diákok csoportmunkában dolgozzák fel a témakört és mindegyik diákcsoport egy résztémában készítsen prezentációs formájú kiselőadást.

Új fogalmak: világgazdaság, globális piacgazdaság, 1973-as és 1979-es kőolajár-robbanás, adósságválság, globalizáció, globális gazdasági folyamatok, kommunikációs technológiai fejlődés, transznacionális vállalatok, pénzügyi szolgáltatások, 2008-as globális pénzügyi válság, többpólusú világgazdaság, G20, feltörekvő piacok, BRICS-országok

Összefüggések: a világgazdaság átalakulása, a kőolajár-robbanások világméretű hatásai, a globális gazdasági folyamatok meghatározó szerepe, a 2008-as pénzügyi válság kirobbanásának okai és világméretű következményei, az új többpólusú világgazdaság szerveződése, a G20-ak fontosságának növekedése, a BRICS-országok egyre meghatározóbb szerepe

Kötelező névanyag: Wall Street, a világ legnagyobb nemzetgazdaságai, atlanti erőtér, Európai Unió, USA, Oroszország, Kína, India, Brazília, Dél-afrikai Köztársaság

5. A nemzetközi kereskedelem és a regionális gazdasági integrációk

Új fogalmak: szabadkereskedelem, természeti erőforrások különbözősége, komparatív előnyök, protekcionizmus, vám, kvóta, dömping, embargó, a nemzetközi kereskedelem növekedési üteme, árukereskedelem, szolgáltatáskereskedelem, áruszerkezeti összetétel, a világ legnagyobb áruexportáló és –importáló országai, a világ legnagyobb szolgáltatásexportáló és –importáló országai, integráció, kétoldalú kereskedelmi megállapodás, szabadkereskedelmi övezet, vámunió, közös piac, gazdasági unió, politikai unió, Világkereskedelmi Szervezet (World Trade Organization)

Összefüggések: a nemzetközi kereskedelem elméleti kérdései, a szabadkereskedelem és a protekcionizmus eltérései, a protekcionista gazdaságpolitika különböző eszközei, az árukereskedelem és a szolgáltatáskereskedelem relatív fontosságának változása, a nemzetközi árukereskedelem százalékos összetételének változása, a mezőgazdasági és bányászati termékek világkereskedelmi fontosságának csökkenésével a gyáripari termékek kerülnek egyre inkább előtérbe, a világ vezető nagyhatalmainak domináns szerepköre a nemzetközi kereskedelemben, az egyes országok közötti regionális integrációk létrejöttének okai és előnyei, a protekcionizmuson alapuló integrálódási folyamatok egymást követő lépcsői

Kötelező névanyag: USA, Németország, Kína, Oroszország, Egyesült Királyság, Japán, India, Szingapúr, Franciaország, Svájc, Hongkong, Európai Unió, NAFTA

Tanári segédanyag: táblázatok, grafikonok, a Világkereskedelmi Szervezet honlapjáról (www.wto.org) lehívható adatállományok

6. A transznacionális vállalatok

Új fogalmak: anyavállalat és leányvállalat, költségminimalizálás, profitmaximalizálás, „globális profit”, vállalati székhely („headquarter”), vállalati telepítő-tényezők, külföldi tulajdonú vállalatok, leányvállalatok

Összefüggések: a transznacionális vállalatok globális világpiaci fontossága, a transznacionális vállalatok legfontosabb jellemzői és szervezeti felépítése, a transznacionális vállalatok legfontosabb telepítő-tényezőinek változása, a transznacionális vállalatok leányvállalatainak területi szerveződése

Kötelező névanyag: USA, Japán, Egyesült Királyság, Hollandia, Németország, Franciaország, Kína, Svájc, Oroszország, Dél-Korea, Olaszország

Tanári segédanyag: táblázatok, grafikonok, tematikus térképek, fényképek, a legnagyobb transznacionális vállalatok honlapjai

Amennyiben közgazdasági szakközépiskolában tanítunk, annyiban a következő három tanóra (a pénz világa, a nemzetközi tőkeáramlások és a globális adósságválság) anyaga elhagyható.

Ha nem közgazdasági szakközépiskolában tanítunk, de a diákok tanulnak alapvető közgazdasági ismereteket, akkor a pénz világa tanóra anyaga elhagyható. De a nemzetközi tőkeáramlások és a globális adósságválság tanórák anyagához kapcsolódóan – lehetőség szerint - szervezzünk szakköri foglalkozást!

Ha diákjaink egyáltalán nem tanulnak közgazdasági ismereteket, akkor – lehetőség szerint – két szakköri foglalkozást szervezzünk! Egy szakköri foglalkozás keretében tekintsük át a pénzvilág alapjait, majd a másik szakköri foglalkozás keretében a nemzetközi tőkeáramlások és a globális adósságválság tanórák legfontosabb fogalmait és összefüggéseit!

A pénz világa – szakköri foglalkozás

Új fogalmak: fizetési eszköz, fizetési egység, értékmegőrzés, árupénz, papírpénz, bankjegy, érme, készpénz, hitel- vagy bankszámlapénz, infláció, árindex, valuta, deviza, konvertibilis valuta, valutaárfolyam, értékpapír, részvény, kötvény, állami értékpapír, részvénytársaság, részvényes, osztalék, bank, központi bank, kereskedelmi bank, tőzsde, árutőzsde, értéktőzsde, értékpapír-piac, bróker, értékpapír-számla, tőzsdeindex, Dow Jones ipari átlagindex

Összefüggések: a pénz három fő funkciója: fizetési eszköz, fizetési egység és értékmegőrzés, a bankjegyekből és érmékből álló készpénzforgalmat egyre inkább az ún. hitel- vagy bankszámlapénz váltja fel, a nemzetgazdaságok inflációs folyamatai és a világméretű infláció összefüggései, a valuta és a deviza fogalmának eltérése, a valutaárfolyam fontossága, a központi bank és a kereskedelmi bankok feladatkörei, a tőzsde, mint az egyetlen hely a piacgazdaságban, ahol a termékek árát kizárólag csak a kereslet és kínálat viszonya határozza meg, a tőzsde két különböző típusa (az árutőzsde és az értéktőzsde) és működése, az értéktőzsde elsődleges szerepe napjaink gazdasági életében, a világ legfontosabb értéktőzsdéi és ezek világgazdasági fontossága

Kötelező névanyag: a világ legnagyobb értéktőzsdéinek székhelyei: New York, Tokió, London, Sanghaj, Hongkong, Toronto, Sao Paulo, Sydney, Frankfurt

Tanári segédanyag: táblázatok, grafikonok, fényképek, a legnagyobb értéktőzsdék honlapjai

A nemzetközi tőkeáramlások – szakköri foglalkozás

Új fogalmak: tőke, pénztőke, nemzetközi tőkeáramlások, nemzetközi működőtőke-beruházások, nemzetközi pénzügyi átutalások, nemzetközi bankhitelezés, nemzetközi értékpapír-kereskedelem, nemzetközi részvény és kötvénnyforgalom, nemzetközi devizakereskedelem, rövidlejáratú (spekulációs) ügyletek, FOREX (Foreign Exchange - nemzetközi devizapiac), offshore területek

Összefüggések: napjaink monetáris világgazdaságának lényegi eleme, a pénz és a pénzforgalmazás korábban sohasem tapasztalt jelentőségének növekedése, a nemzetközi tőkeáramlások két alapvető formája: a nemzetközi működőtőke-beruházások és a nemzetközi pénzügyi átutalások, a nemzetközi pénzügyi átutalások három fő tevékenységi köre (a nemzetközi bankhitelezés, a nemzetközi értékpapír-kereskedelem és a nemzetközi devizakereskedelem) és ezek szerepe a monetáris világgazdaságban, a nemzetközi működőtőke-beruházások és a transznacionális vállalatok kapcsolata

Kötelező névanyag: Észak-Amerika, Nyugat-Európa, Japán, Európai Unió, USA, Nagy-Britannia, Franciaország, Németország, Hongkong, példák a világ kiemelt offshore területeire (Kajmán-szigetek, Bermuda, Bahama-szigetek, Ciprus, Monaco, Makaó, Dubai, Bahrein)

Tanári segédanyag: karikatúra, tematikus térképek, az UNCTAD World Investment Report évkönyvből elérhető adatállományok (www.unctad.org/wir)

A globális adósságválság – szakköri foglalkozás

Új fogalmak: hitel, adósság, rövid és hosszú lejáratú adósság, kamat, alacsony és magas kamatozású hitelek, eladósodás, eladósodott ország, világméretű eladósodás, nemzetközi hitelállomány, világméretű infláció, összes külső adósságállomány

Összefüggések: hitelfelvételtől az eladósodásig, a hitelfelvételi folyamat alapelemei és ezek összefüggései, az országok külföldi hitelfelvételének gazdasági indokai, az országok eladósodási

folyamatai a világgazdasági tendenciákkal összefüggésben, a világméretű adósságválság, mint globális probléma, a világ legeladósodottabb országai az adósságválság statisztikai mutatóinak tükrében

Tanári segédanyag: tematikus térkép, a Világbank honlapjáról elérhető adatállományok (www.worldbank.org)

7. Az Egyesült Nemzetek Szervezete, a Nemzetközi Valutaalap és a Világbank

Új fogalmak: Egyesült Nemzetek Szervezete, az ENSZ legfontosabb szervei (Közgyűlés, Titkárság, Biztonsági Tanács, Nemzetközi Bíróság, Gazdasági és Szociális Tanács, szakosított intézmények), a Nemzetközi Valutaalap (IMF), rövid- és középlejártatú hitelek nyújtása, feltételes hitelek, IMF hitelezési politikája, Világbank (World Bank), hosszú lejártatú hitelek nyújtása

Összefüggések: az ENSZ létrejötte és szerepe világunkban, az ENSZ legfontosabb szerveinek feladatkörei, a Biztonsági Tanács kiemelt feladatai a nemzetközi béke és biztonság fenntartásában, a Nemzetközi Bíróság szerepe az államok vitás ügyeinek rendezésében, a Nemzetközi Valutaalap legfontosabb feladata a világ pénzügyi rendszerének felügyelete, továbbá rövid és középlejártatú hitelek nyújtása azon tagországok számára, amelyek fizetési nehézségekkel küzdenek, a Nemzetközi Valutaalap feltételes hitelpolitikájának kérdőjelei, a Világbank célja az alacsony és közepes jövedelmű országok gazdasági fejlődésének elősegítése, elsősorban hosszú lejártatú hitelek nyújtása révén

Kötelező névanyag: New York, Washington, USA, Nagy-Britannia, Oroszország, Franciaország, Kína, Hága, Bécs, Washington, Genf, Madrid, Párizs, Róma, Nairobi

Tanári segédanyag: fényképek, térkép, az ENSZ honlapjáról (www.un.org), a Nemzetközi Valutaalap honlapjáról (www.imf.org) és a Világbank honlapjáról (www.worldbank.org) elérhető információk, az aktuális világgazdasági és világpolitikai hírek

8. ÖSSZEFOGLALÁS

9. TÉMAZÁRÓ DOLGOZAT

RÉGIÓK, ORSZÁGOK, ORSZÁGCSOPORTOK A 21. SZÁZAD VILÁGÁBAN

Fordul a földgömb – otthoni feladat

Az óraanyagban található feladatok elvégzése és ezek alapján írásos beadandó dolgozat készítése a következő órára.

EURÓPA 21. SZÁZADI SZEREPKÖRE

10. Az európai integráció – a megalakulástól napjainkig

Új fogalmak: Montánunió, Római Szerződés, Euratom, Europol, Maastrichti Szerződés és ennek három pillére, Schengeni Egyezmény, közös piac, gazdasági unió, pénzügyi unió, vezető centrumtárság, az EU átalakítása és globális versenyképességének fokozása

Összefüggések: az EU létrehozatalának történelmi, gazdasági és politikai háttere, az európai integráció fejlődése a közös piactól a gazdasági unióig és a monetáris unióig, az EU bővítési folyamata, az EU átalakuló világgazdasági szerepköre, a K+F ágazat szerepe a versenyképesség megőrzésében

Kötelező névanyag: Róma, NSZK, Franciaország, Olaszország, Belgium, Hollandia, Luxemburg, Maastricht, Schengen, Németország, Egyesült Királyság, Dánia, Írország, Görögország, Portugália, Spanyolország, Ausztria, Finnország, Svédország, Magyarország, Csehország, Szlovákia, Szlovénia, Ciprus, Észtország, Lengyelország, Lettország, Litvánia, Málta, Bulgária, Románia, Horvátország

Tanári segédanyag: térkép, grafikonok, az EU központi honlapjáról (<http://europa.eu/>) elérhető információk, az EU-val kapcsolatos aktuális hírek

11. Az Európai Unió intézményei és működése

Új fogalmak: Európai Tanács, Európai Unió Tanácsa, Európai Bizottság, európai biztosok, Európai Parlament, Európai Bizottság, Európai Számvevőszék, Gazdasági és Szociális Bizottság, Régiók Bizottsága, Európai Központi Bank, Európai Ombudsman, az EU jelképei

Összefüggések: az EU intézményeinek szerepe az EU működésében, az Európai Unió Tanácsa, mint az EU legfőbb döntéshozó szerve, az EU soros elnökségének rendszere, az Európai Bizottság, mint az EU legfőbb végrehajtó szerve, az Európai Parlament, mint az EU legfőbb ellenőrző szerve, az EU jelképei és ezek szerepe az európai integráció eszmeiségében

Kötelező névanyag: Brüsszel, Strasbourg, Luxembourg, Frankfurt.

Tanári segédanyag: fényképek, az Európai Tanács honlapjáról (www.consilium.europa.eu), az Európai Bizottság honlapjáról (<http://ec.europa.eu>) és az Európai Parlament honlapjáról (www.europarl.europa.eu) elérhető információk, hírek, oktatási segédanyagok

12. A gazdasági és monetáris unió

Új fogalmak: Maastrichti Szerződés, maastrichti konvergencia-kritériumok, árfolyam-stabilitás, fenntartható költségvetési pozíció, alacsony államadósság, árstabilitás, kamatkonvergencia, gazdasági unió, Monetáris Intézet, pénzügyi unió, euró, euróövezet, Európai Központi Bank, Központi Bankok Európai Rendszere

Összefüggések: az európai pénzügyi piac létrehozatalának indokai és előnyei, a Gazdasági és Monetáris Unió három szakasza, az Európai Központi Bank feladatköre, az eurózónát alkotó országok növekedése, az euróbankjegyek és euróérmék jellemzői

Kötelező névanyag: Maastricht, Frankfurt, Ausztria, Belgium, Finnország, Franciaország, Írország, Hollandia, Luxemburg, Németország, Olaszország, Portugália, Spanyolország, Görögország, Szlovénia, Málta, Ciprus, Szlovákia, Észtország, Lettország, Litvánia

Tanári segédanyag: fényképek, az Európai Központi Bank honlapjáról (www.ecb.int) és a Magyar Nemzeti Bank honlapjáról (<http://www.mnb.hu>) elérhető információk, hírek, oktatási segédanyagok, euróbankjegyek és euróérmék bemutatása

13. Az Európai Unió mezőgazdasági és regionális politikája

Új fogalmak: Közös Agrárpolitika, közösségi költségvetés, intézményes árak, exporttámogatás, intervenció, termelési támogatások, közvetlen termelői kifizetések, élelmiszerbiztonság, agrár-környezetvédelem, speciális minőségű termékek, biotermelés, régió, vidékfejlesztés, NUTS, Európai Regionális Fejlesztési Alap, regionális politika és ennek kiemelt célkitűzései, „kék banán”, növekedési tengelyek, az EU legfejlettebb és legfejletlenebb régiói

Összefüggések: a közös mezőgazdasági agrárpolitika legfontosabb szabályozó eszközei. Az EU mezőgazdasági politikájának átalakulása és a szabályozó eszközök változása, az EU vidékfejlesztésének átalakulása, a regionális politika célkitűzései, az EU regionális különbségei

Kötelező névanyag: London, Németország, Észak-Olaszország, Közép-Anglia, Rajna-Ruhr-iparvidék, Milánó, Torino, Genova, Hamburg, Lipcse, Berlin, Bécs, Budapest, Prága, Belső-London régió

Tanári segédanyag: tematikus térképek, az Európai Bizottság honlapjáról (<http://ec.europa.eu>) elérhető, a mezőgazdasági és regionális politikával összefüggő információk, aktuális hírek

14. Németország – Európa vezető hatalma

Új fogalmak: NSZK és NDK, hidegháború, berlini fal, Németország újraegyesítése, Németország mint Európa és a világ egyik vezető nemzetgazdasága, a kimagasló német mérnöki teljesítmény, Gazprom Északi-áramlat, a német tartományok területi különbségei

Összefüggések: a kettéosztott ország és a kettéosztott Berlin, mint a hidegháború jelképe, Frankfurt kimagasló pénzügyi és közlekedési szerepe, a vezető német transznacionális vállalatok meghatározó világgazdasági fontossága, a Volkswagen cégcsoport. mint a német történelem része, a Ruhr-vidék átalakulása K+F övezetté, a német mezőgazdaság és élelmiszeripar világhíres ágazatai, területi különbségek a nyugat- és a kelet-német tartományok között

Kötelező névanyag: Berlin, Bonn, Frankfurt, Wolfsburg, Ruhr-vidék, Bajorország, München, Bréma, Dortmund, Drezda, Duisburg, Halle, Hamburg, Hannover, Köln, Lipcse, Rostock, Stuttgart

Tanári segédanyag: fényképek, atlasz, tematikus térkép, Németország statisztikai hivatalának, valamint egyes tartományainak (NUTS-1-es régióinak) honlapjai, a legnagyobb német vállalatok honlapjai, a Németországhoz kapcsolódó aktuális gazdasági és politikai hírek

15. Franciaország és Nagy-Britannia

Új fogalmak: a világ vezető országai, az egykori gyarmattartó országok, Franciaország kiváló geopolitikai helyzete, világszintű turisztikai, pénzügyi és közlekedési szolgáltatások, csúcstechnológiai iparágak, TGV, világhíres francia élelmiszeripari termékek, Egyesült Királyság, Nagy-Britannia tengerentúli területei, a Londoni city, északi-tengeri szénhidrogénkitermelés, belterjes mezőgazdaság, „zöld” és „sárga” Anglia, területi különbségek

Összefüggések: a valamikor nagyhatalmak 21. századi vezető világgazdasági és világpolitikai szerepe, a hagyományos és a modern elemek szerepe e két ország nemzetgazdaságában, a K+F intenzív ágazatok vezető nemzetgazdasági szerepe, a földrajzi adottságok alapján szerveződő nemzetgazdaságok, regionális különbségek és az EU regionális politikája

Kötelező névanyag: Birmingham, Glasgow, London, Lyon, Manchester, Marseille, Párizs, Strasbourg, Közép-angliai iparvidék

Tanári segédanyag: fényképek, atlasz, grafikon, tematikus térképek, a TGV honlapja (www.tgv.com), a Brit Királyi Ház honlapja (www.royal.gov.uk), Franciaország és Nagy-Britannia statisztikai hivatalának,

valamint egyes tartományainak honlapjai, a legnagyobb francia és brit vállalatok honlapjai, a két országhoz kapcsolódó aktuális gazdasági és politikai hírek

16. A Benelux államok

Új fogalmak: vámunió, az Európai Gazdasági Közösség alapító tagjai, a legfontosabb nemzetközi szervezetek központjai, kimagasló gazdasági fejlettség, világpiaci fontosságú szolgáltatási szféra, flamand-vallon megosztottság, kimagasló élelmiszeripari fejlettség, nemzetközi fontosságú pénzügyi szolgáltatások

Összefüggések: az európai kontinens magterülete és ennek központi fontossága, a kimagasló gazdasági fejlettségi színvonal és a magasan fejlett, világpiaci fontosságú gazdasági ágazatok összefüggése, a világgazdasági és világpolitikai vezető szerepkör hatása az országok gazdasági életére

Kötelező névanyag: Belgium, Hollandia, Luxemburg, Brüsszel, Antwerpen, Gent, Rotterdam, Groningen, Randstad, Amszterdam, Europoort, Hága, Utrecht, Luxembourg, Randstad

Tanári segédanyag: atlasz, tematikus térkép, fényképek, az országokhoz kapcsolódó aktuális politikai és gazdasági hírek

17. Ausztria és Svájc

Új fogalmak: Német-Római Birodalom, Habsburg Birodalom, Osztrák-Magyar Monarchia, politikailag semleges államok, magas fejlettségű országok, a magas fejlettségű intenzív mezőgazdaság, a világpiacon vezető fontosságú szolgáltatási szféra

Összefüggések: a politikai semlegesség hatása az egész világon leghíresebb és legmegbízhatóbb pénzügyi szolgáltatásokra, a mezőgazdaság és a világhíres élelmiszeripar kapcsolata, a világszinten vezető turizmus különleges adottságai és gazdasági jelentősége, a kulturális turizmus

Kötelező névanyag: Bécs, Linz, Graz, Salzburg, Bern, Zürich, Genf, Basel

Tanári segédanyag: atlasz, fényképek, az országokhoz kapcsolódó aktuális politikai és gazdasági hírek

Észak-Európa – otthoni feladat

Az óraanyagban található feladatok elvégzése és ezek alapján írásos beadandó dolgozat készítése az összefoglaló órára.

Kötelező névanyag: az észak-európai országok és fővárosaik: Dánia (Koppenhága), Izland (Reykjavík), Norvégia (Oslo), Svédország (Stockholm), Finnország (Helsinki), valamint Grönland, Göteborg, Malmö

A mediterrán térség – otthoni feladat

Az óraanyagban található feladatok elvégzése és ezek alapján írásos beadandó dolgozat készítése az összefoglaló órára.

Kötelező névanyag: a dél-európai országok és fővárosaik: Portugália (Lisszabon), Spanyolország (Madrid), Olaszország (Róma), Görögország (Athén), Ciprus, Málta, Gibraltár, valamint Bilbao, Sevilla, Barcelona, Genova, Torino, Milánó, Nápoly, Velence, Trieszt, Thesszaloniki, Olasz ipari háromszög

18. A közép- és a kelet-európai országok

Új fogalmak: sajátos történelmi fejlődés, félperiféria, mezőgazdasági árutermelés, szocialista gazdasági-társadalmi modell, gazdasági rendszerváltozás, piacgazdaság, a külgazdasági kapcsolatok fokozódó szerepe, privatizáció, kisgazdaságok, társadalmi egyenlőtlenségek, munkanélküliség, feketegazdaság, az EU keleti bővítése, az EU keleti bővítésének várható jövőbeli irányai

Összefüggések: a gazdasági rendszerváltozás eltérő útjai a közép- és a kelet-európai országokban, a transznacionális vállalatok és a külföldi működőtőke-import meghatározó szerepe a gazdasági átalakulásban, a gazdasági rendszerváltozás és a társadalmi rétegek közötti egyenlőtlenségek növekedése, az állam szabályozó szerepének átalakulása, az EU-hoz történő csatlakozás folyamata, ennek előnyei és kérdőjelei

Kötelező névanyag: visegrádi országok, balti államok, délkelet-európai államok, jugoszláv utódállamok, a FÁK európai államai

Tanári segédanyag: atlasz, táblázatok, fényképek, a Visegrádi országok hivatalos honlapjáról (www.visegradgroup.eu) elérhető információk, a térséghez kapcsolódó aktuális hírek

19. Csehország, Szlovákia, Lengyelország és Románia

Új fogalmak: az EU-hoz és a NATO-hoz történő csatlakozás, a piacgazdaságra való áttérés gazdasági, társadalmi és politikai kérdőjelei, a fővárosok domináns szerepe, a NUTS-2-es régiók fejlettségi különbségei

Összefüggések: a rendszerváltozás napjainkig eltelt több mint húsz évének értékelése, a négy ország közös és eltérő gazdasági vonásai, a társadalmi és területi különbségek hatása az országok életére, a regionális fejlettségi különbségek értékelése az EU regionális politikájának függvényében

Kötelező névanyag: Arad, Brassó, Brno, Bukarest, Constanta, Galati, Gdansk, Kassa, Karlovy Vary, Katowice, Kolozsvár, Krakkó, Lódz, Marosvásárhely, Nagyvárad, Ostrava, Ploiesti, Plzen, Pozsony, Prága, Szczecin, Székelyudvarhely, Temesvár, Varsó

Tanári segédanyag: atlasz, táblázatok, fényképek, tematikus térképek, az egyes országok statisztikai hivatalának honlapjáról letölthető információk, a NUTS-2-es régiókra vonatkozó adatállományok, az országokhoz kapcsolódó aktuális hírek

A jugoszláv utódállamok (a délszláv államok) – szakköri foglalkozás

A szakköri foglalkozás feladata az óraanyagban található feladatok elvégzése és megbeszélése. Középszintű atlasz használata kiemelten fontos.

Kötelező névanyag: a délszláv országok és fővárosaik: Szlovénia (Ljubljana), Horvátország (Zágráb), Szerbia (Belgrád), Montenegró (Podgorica), Koszovó (Pristina), Macedónia (Szkopje), Bosznia-Hercegovina (Sarajevó), valamint Újvidék, Fiume (Rijeka), Split, Dubrovnik

Tanári segédanyag: a szakköri foglalkozás előkészítése a tankönyv anyagai, feladatai és térképe alapján, atlasz, fotók, a térséghez kapcsolódó aktuális hírek

20. Oroszország

Új fogalmak: szocialista gazdasági-politikai rendszer, új orosz gazdaságpolitika, orosz gazdasági fellendülés, társadalmi egyenlőtlenség, barrel, a világ legnagyobb földgáztermelője –és –exportálója, a világ második legnagyobb kőolajtermelője és –exportálója, a legnagyobb orosz vállalatok, orosz nagyhatalmi törekvések, a Független Államok Közössége, Eurázsiai Gazdasági Unió, új orosz kutatási és fejlesztési program, orosz Szilícium-völgy, új orosz űrközpont, Gazprom, Északi-áramlat, transzszibériai expressz

Összefüggések: a szocialista rendszer átalakulása, a Szovjetunió megszűnése, az új orosz gazdaságpolitika hatása a gazdasági és társadalmi életre, a 2000. évtől kezdődő orosz gazdasági fellendülés, Oroszország fokozatosan erősödő szerepe a világgazdaságban és a világpolitikában, az új orosz kutatási és fejlesztési programok hatása az orosz gazdaságra, Oroszország és az EU, illetve Oroszország és Magyarország gazdasági kapcsolatai

Kötelező névanyag: Moszkva, Szentpétervár, Volgográd, Murmanszk, Nyizsnyij Novgorod, Cseljabinszk, Krasnojarszk, Novoszibirszk, Vlagyivosztk

Tanári segédanyag: atlasz, tematikus térképek, táblázatok, az Orosz Elnöki Hivatal hivatalos honlapjáról (www.kremlin.ru) és a Gazprom honlapjáról (www.gazprom.com) elérhető információk, az országhoz kapcsolódó aktuális politikai és gazdasági hírek

21. Ukrajna

Új fogalmak: ütközőállam, határvidék, tranzitország, nyugat-keleti területi, társadalmi és gazdasági megosztottság, gazdasági fejletlenség, erdőövezet, sztyeppövezet

Összefüggések: az ország határvidék szerepe a történelem során, az ütközőállami lét következményei, az ország nyugat-keleti megosztottságának fontossága és a területi integritás hiánya, a valamikori szovjet iparosodás hatásai a jelenlegi gazdasági életre, a Krím-félsziget fontossága Oroszország számára

Kötelező névanyag: Kijev, Lvov, Beregszász, Munkács, Ungvár, Csernobil, Donyec-medence, Harkov, Donyeck, Dnyepropetrovszk, Odessza, Krím-félsziget, Jalta, Szevasztopol

Tanári segédanyag: atlasz, tematikus térképek, az országhoz kapcsolódó aktuális politikai és gazdasági hírek

22. ÖSSZEFOGLALÁS

23. TÉMAZÁRÓ DOLGOZAT

AZ AMERIKAI KONTINENS

24. Az Amerikai Egyesült Államok – a világ vezető országa

Új fogalmak: a világ vezető nemzetgazdasága, információs társadalom és gazdaság, a világ legnagyobb K+F beruházó országa, a világ legnagyobb külföldi működőtőke-exportáló és -importáló országa, a világ legnagyobb vállalatai, vezető pénzügyi hatalom, New York-i Értéktőzsde, Dow Jones ipari átlagindex, NAFTA

Összefüggések: az USA, mint a világ legnagyobb nemzetgazdasága, az USA, mint a globális világgazdasági folyamatok vezető állama, az USA vezető vállalatának világpiaci fontossága, a Wall Street és a New York-i Értéktőzsde vezető pénzügyi szerepköre, 2001. szeptember 11-e hatása az USA világpolitikai szerepvállalására, a 2008-as pénzügyi válság és az amerikai gazdasági visszaesés, Clinton, Bush és Obama elnökségi időszakának főbb gazdasági jellemzői, az észak-amerikai gazdasági erőter és az Észak-amerikai Szabadkereskedelmi Megállapodás

Kötelező névanyag: Washington, New York, Kanada, Mexikó, Mexikóváros, Montréal, Ottawa, Toronto

Tanári segédanyag: atlasz, táblázat, grafikonok, a Fehér Ház hivatalos honlapjáról (www.whitehouse.gov) és a legnagyobb amerikai vállalatok honlapjáról letölthető információk, az USA vezető világgazdasági és világpolitikai szerepköréhez kapcsolódó aktuális hírek

25. Az USA nemzetgazdasága

Új fogalmak: szolgáltatási szféra, „új gazdaság”, információs társadalom és gazdaság, átalakuló térbeli szerveződés, K+F központok és övezetek, Szilícium-völgy, K+F intenzív vállalatok, NAFTA, APEC, az USA államai közötti gazdasági fejlettségi különbségek

Összefüggések: az „új gazdaság” hatása a gazdaság átalakulására és ennek területi következményei, területi koncentráció és dekoncentráció az USA-ban, a hagyományos iparvidékek átalakulása és az új K+F központok, a Szilícium-völgy, mint a világ K+F tevékenységének a „fellegvára”, a NAFTA és az APEC hatása az USA gazdasági-politikai életére

Kötelező névanyag: Új-Anglia, Közép-atlanti térség, Közép-Nyugat, Boston, New York, Washington, Nagy-tavak iparvidéke, Austin, Houston, Orlando, Atlanta, Charlotte, Miami, Minneapolis, Chicago, Seattle, Provo, Denver, San José, Portland, Seattle, Szilícium-völgy, Palo Alto, Santa Clara, Dallas, Los Angeles, New Orleans, San Francisco

Tanári segédanyag: atlasz, fényképek, térképek, az USA Statisztikai Hivatalának hivatalos honlapjáról (www.bea.gov) és az USA államainak hivatalos honlapjairól letölthető információk, az USA belpolitikai hírei

Latin-Amerika – érettségi felkészítő

Új fogalmak: spanyol és portugál gyarmatosítás, a gyarmatosítás következményei, exportösztönző iparpolitika, adósságválság, feltételes hitelek, gazdasági és pénzügyi krízis, társadalmi-politikai problémák, nagyfokú társadalmi és területi egyenlőtlenségek, a latin-amerikai országok közötti gazdasági és szociális eltérések

Összefüggések: Latin-Amerika, mint az USA perifériaterülete, az eladósodás és a gazdasági recesszió összefüggése Latin-Amerikában, az exportösztönző iparpolitika és ennek sikere az 1970-es évektől, a gazdasági szerkezet átalakulásának kérdőjelei Latin-Amerikában, sorozatos gazdasági és belpolitikai válságok, a demokrácia kérdőjelei és a társadalmi rétegek közötti végletekig menő egyenlőtlenségek

Kötelező névanyag: Brazília, Mexikó, Peru, Argentína, Bolívia, Chile, Dominikai Köztársaság, Kuba, Nicaragua, Panama, Venezuela, Brazíliaváros, Buenos Aires, Caracas, Havanna, Mexikóváros, Rio de Janeiro, Sao Paulo

Tanári segédanyag: atlasz, fényképek, táblázat, tematikus térképek, a Világbank honlapjáról (www.worldbank.org) letölthető adatállományok a latin-amerikai országok vonatkozásában, a térséggel összefüggő világgazdasági és világpolitikai hírek

Brazília – szakköri foglalkozás

A szakköri foglalkozás célja Brazília 21. századi jellemzőinek megismerése, világgazdasági és világpolitikai szerepének értékelése a tankönyvben lévő anyagok és feladatok alapján. Javasolt a csoportmunka főbb tematikus témakörök szerint (a pre-salt kőolaj-mezők fontossága, a 2016. évi nyári olimpiai játékok fontossága, a 2014. évi labdarúgó világbajnokság rendezése, a végletekig menő területi különbségek). Majd a szakköri foglalkozás végén a tanulók közösen adnak választ a tankönyvben feltett kérdésekre.

Kötelező névanyag: Brazíliaváros, Rio de Janeiro, Sao Paulo

Tanári segédanyag: a szakköri foglalkozás előkészítése a tankönyv anyagai, feladatai és térképei alapján, atlasz, fotók, a térséghez kapcsolódó aktuális hírek

AZ ÁZSIAI ÉS AZ AFRIKAI KONTINENS

26. Kína – a világ második legnagyobb gazdasága

Új fogalmak: szocialista ország, népesedési folyamatok, gazdasági reformok, Kína, mint a világ leggyorsabban növekvő gazdasága, nyitási politika, az országba érkező nagy értékű külföldi működőtőke-befektetések, „Made in China”, „Made by China”, Kína külföldről irányuló növekvő befektetései, a kínai tulajdonú transznacionális vállalatok fokozó világgazdasági szerepe, különleges gazdasági övezetek, kikötővárosok, hatalmas népességű városi agglomerációk

Összefüggések: a kínai nagy mértékű gazdasági növekedés háttérében álló világgazdasági és nemzetgazdasági tényezők, a kínai nyitási politika és a gazdasági növekedés összefüggése, a hatalmas külföldi működőtőke-import és ennek gazdasági következményei, Kína fokozó világgazdasági szerepköre a külföldre irányuló működőtőke-kivitel és a kínai transznacionális vállalatok révén, a különleges gazdasági övezetek és ezek gazdasági szerepe, Hongkong szerepe Kína világgazdasági szerepvállalásában

Kötelező névanyag: Peking, Sanghaj, Tiencsin, Vuhan, Kanton (Guangzhou), a Jangce folyó melléke, Hongkong, Makaó.

Tanári segédanyag: atlasz, táblázatok, tematikus térkép, az országhoz kapcsolódó aktuális politikai és gazdasági hírek, a Kínai Központi Kormányzat (www.gov.cn) honlapjáról és a legnagyobb kínai vállalatok honlapjáról elérhető információk

27. Japán – a világ harmadik legnagyobb gazdasága

Új fogalmak: sajátos japán társadalmi, kulturális adottságok, szűkös természeti nyersanyagok, stratégiai szempontú gazdaságfejlesztés, államilag irányított piacgazdaság, világgazdasági sikeresség, japán gazdasági „csoda”, térbeli koncentráció, technopolisz, atomerőmű-katasztrófa

Összefüggések: a sajátos japán hagyományok és a japán gazdasági-társadalmi-politikai szerkezet, az államilag irányított japán gazdasági növekedési pálya, Japán, mint a világ vezető hitelezője és működőtőke-exportálója, gazdasági növekedés és recesszió, a gazdasági élet térbeli koncentrációjának csökkentése, a kiemelkedő K+F beruházások és a technopolisz program összefüggése

Kötelező névanyag: Tokió, Kawasaki, Yokohama, Nagoya, Osaka, Kobe, Kyoto

Tanári segédanyag: atlasz, táblázat, grafikonok, tematikus térképek, az országhoz kapcsolódó aktuális politikai és gazdasági hírek

28. India – a világ második legnépesebb állama

Új fogalmak: az átalakuló indiai gazdaság, az exporthúzza gazdaságpolitika, magas szintű feldolgozóipar és szolgáltatási szféra, fokozódó külföldre irányuló működőtőke-kivitel, szoftverparkok, az indiai Szilícium-völgy, távmunka, társadalmi egyenlőtlenségek, területi különbségek, szegénységi színvonal, politikai kérdőjelek, hindu vallás, kasztrendszer

Összefüggések: az 1990-es évektől kezdődő gazdasági átalakulás szerepe, hatalmas működőtőke-import és exporthúzza gazdasági növekedési pálya, a szolgáltatási szféra vezető szerepe kiemelten a távmunka terén, az indiai szoftvergyártás és –export világgazdasági szerepe, kiemelkedő külföldre irányuló indiai K+F beruházások az elektronika és a gyógyszeripar terén, a gazdasági és társadalmi átalakulás legfőbb jellemzői és kérdőjelei

Kötelező névanyag: Bombay (Mumbai), Calcutta, Újdelhi, Madras, Hyderabad, Bangalore

Tanári segédanyag: atlasz, táblázat, fényképek, grafikonok, tematikus térkép, az országhoz kapcsolódó aktuális politikai és gazdasági hírek

29. Kelet- és Délkelet-Ázsia újonnan iparosodó országai

Új fogalmak: az exportösztönző iparpolitika és ennek tényezői, az újonnan iparosodó fejlődő országok, működőtőke-befektetések, munkaerő-bevonás, az újonnan iparosodó országok első és második hulláma, a világ legjobb üzleti központja, nagy mértékű területi különbségek, társadalmi egyenlőtlenségek

Összefüggések: az exportösztönző gazdaságpolitika, mint a gazdasági sikeresség titka, az újonnan iparosodó fejlődő országok első és második hullámának különbségei, a külföldi működőtőke-befektetések meghatározó szerepe, Szingapúr, mint a világ legjobb üzleti helye és a délkelet-ázsiai térség üzleti központja, a hatalmas területi és társadalmi különbségek összefüggései

Kötelező névanyag: Hongkong, Tajvan, Szingapúr, Dél-Korea, Malajzia, Thaiföld, Indonézia, Fülöp-szigetek, Bangkok, Jakarta, Manila, Szöul

Tanári segédanyag: atlasz, fényképek, az országokhoz kapcsolódó aktuális politikai és gazdasági hírek, az országok hivatalos honlapjairól elérhető információk

Közép-Ázsia – a 21. század világpolitikai ütközőzónája - szakköri foglalkozás

A szakköri foglalkozás célja Közép-Ázsia országainak megismerése és összehasonlítása a tankönyvben lévő anyagok és feladatok alapján. Javasolt a csoportmunka, mindegyik csoport egy országot vizsgál meg

és mutat be prezentációs előadás formájában. Majd a szakköri foglalkozás végén a tanulók közösen adnak választ a tankönyvben feltett kérdésekre.

Kötelező névanyag: Törökország (Ankara), Irak (Bagdad), Irán (Teherán), Afganisztán (Kabul), Isztambul

Tanári segédanyag: a szakköri foglalkozás előkészítése a tankönyv anyagai, feladatai és térképe alapján, atlasz, fotók, a térséghez kapcsolódó aktuális hírek

Közel-Kelet – az olaj vonzásában – érettségi felkészítő

Új fogalmak: iszlám világ, muzulmán vallás, hatalmas kőolaj-vagyon, OPEC, kőolajár-robbanás

Összefüggések: az arab kultúra, az arab nyelv és a muzulmán vallás, mint összekötőerő a térség országai között, a közös ásványkincs-vagyon, a kőolaj (és a földgáz), mint összekötőerő a térség országai között, a világ legnagyobb kőolaj-exportáló országainak világgazdasági szerepe, az arab-izraeli ellentét, s ennek gazdasági és politikai következményei, az OPEC szerepe a kőolaj értékesítésében

Kötelező névanyag: Marokkó, Algéria, Tunézia, Líbia, Egyiptom, Szaúd-Arábia, Izrael, Libanon, Jordánia, Szíria, Irán, Irak, Kuvait, Katar, Bahrein, Jemen, Arab Emírségek, Omán, Kairó, Rijád, Mekka

Tanári segédanyag: a munkáltatói óra előkészítése a tankönyv anyagai, feladatai és térképe alapján, atlasz, fotók, a térséghez kapcsolódó aktuális hírek

Izrael – érettségi felkészítő

Új fogalmak: cionista mozgalom, önálló zsidó nemzeti haza, arab-izraeli háború, Palesztin Felszabadítási Szövetség, K+F intenzív feldolgozóipar, magasan fejlett bankrendszer, kibuc, mosav, izraeli-palesztin ellentét, a békefolyamat kudarca, veszélyes jövőkép

Összefüggések: az izraeli-palesztin ellentét elmélyülése és ennek következményei, a békés rendezés sorozatos kudarcai és a világpolitikai felelőssége, végletekig növekvő társadalmi-gazdasági különbségek, Izrael szolgáltatási ágazatainak világgazdasági jelentősége, az önálló Palesztina megalakulásának kérdőjelei

Kötelező névanyag: Haifa, Jeruzsálem, Tel Aviv-Jaffa

Tanári segédanyag: atlasz, fotók, térkép, az országhoz kapcsolódó aktuális politikai és gazdasági hírek

A világ periferiája: Fekete-Afrika – érettségi felkészítő

Új fogalmak: Fekete-Afrika földrajzi elhelyezkedése, a világ legfejletlenebb területe, szociális válságterület, arany-, gyémánt-, platina-, vasérc-, feketeszén-lelőhelyek, ipari gyémánt, ékszergyémánt, elektronika, gyémánt alapú félvezetők, szociális problémák, ökoturizmus.

Összefüggések: Fekete-Afrika legnagyobb nemzetgazdaságai, óriási ásványkincs-készlet és a lakosság nagy részére jellemző szegénység közti ellentét, az ásványkincs-exportáló országok jelentős exportbevételei és a népesség katasztrofális szociális helyzete, Botswanában, a világ legnagyobb ékszergyémánt-termelő országában a legnagyobb a HIV-fertőzöttek száma, s egyben igen alacsony a születéskor várható átlagos élettartam

Kötelező névanyag: Dél-afrikai Köztársaság, Nigéria, Botswana, Kenya. Csád, Guinea, Libéria, Abuja, Fokváros, Johannesburg, Pretoria

Tanári segédanyag: táblázatok, fényképek, a Világbank honlapjáról (www.worldbank.org) leihívható adatállományok, az afrikai kontinenshez kapcsolódó aktuális világpolitikai és világgazdasági hírek

30. ÖSSZEFOGLALÁS

31. TÉMAZÁRÓ DOLGOZAT

A 21. SZÁZAD GLOBÁLIS PROBLÉMÁI ÉS GLOBÁLIS MEGOLDÁSI LEHETŐSÉGEI

32. Népesedési és urbanizációs válság

Új fogalmak: a világ népességének növekedése, a világ legnépesebb országai, születéskor várható átlagos élettartam, népesedési prognózisok, városi népesség növekedése, városodás, a világ legnagyobb városi agglomerációi, elvándorlás, nyomortelep

Összefüggések: a világ népességének jelenlegi és jövőbeli alakulása, a Föld népességének várható lélekszáma és ennek jövőre vonatkozó következményei, a születéskor várható átlagos élettartam hatalmas különbségei kontinensek és egyes országok szerint, a városi népesség számának alakulása és a városodás folyamatának társadalmi és szociális kérdőjelei, a fejlődő országok rohamos városodása és a nyomortelepek egyre növekvő mérete

Kötelező névanyag: a világ legnépesebb országai (148. oldal táblázata) és világ legnépesebb városi agglomerációi (151. oldal táblázata)

Tanári segédanyag: táblázatok, grafikonok, fényképek, a Világbank honlapjáról (www.worldbank.org) és az ENSZ Népesedési Alapjának honlapjáról (www.unfpa.org) leihívható adatállományok

33. A világméretű szegénység és az emberiség élelmezési helyzete

Új fogalmak: „20 a 80-hoz” társadalom, az egyes országok és egyes társadalmi rétegek közötti növekvő szociális különbségek, világméretű szegénységi küszöb, szegénység és gazdagság, élelmezési válság, az élelmiszer bősége és hiánya, az ENSZ Mezőgazdasági és Élelmezési Szervezete (FAO), a termelési és az elosztási viszonyok egyenlőtlenségei, mezőgazdasági túltermelés, demográfiai nyomás, az élelmiszerek termelése és kereslete, fizetőképes kereslet, az egy főre jutó napi élelmiszerfogyasztás, kjoule/fő/nap, alacsony-kielégítő-jó élelmezési színvonal, egy főre jutó napi fehérjefogyasztás, genetikailag módosított növények

Összefüggések: a világ népességének 20%-a rendelkezik a világ összes jövedelmének 80%-ával, a szegénység, mint az egyik legfontosabb globális probléma és ennek következményei a világ jövőjére nézve, a világelelmezési válság hátterében álló tényezők és ezek összefüggései, a hiányos és a túlzott mértékű táplálkozás és ezek egészségügyi problémái, az egy főre eső élelmiszerfogyasztás földrajzi eltérései és ennek gazdasági és szociális háttere

Kötelező névanyag: Etiópia, Svájc, Fekete-Afrika, Közel-Kelet, Kelet-Ázsia, Latin-Amerika, Dél-Ázsia

Tanári segédanyag: táblázatok, grafikonok, tematikus térképek, a Világbank honlapjáról (www.worldbank.org) és az ENSZ Élelmezési és Mezőgazdasági Szervezetének honlapjáról (www.fao.org) leívható adatállományok

34. Energiatermelés – a kőolajra épülő világ

Új fogalmak: energiatermelés, energiafogyasztás, az energiafelhasználás szerkezete, megújuló és nem megújuló energiahordozók, a fosszilis tüzelőanyagok meghatározó szerepe, atomerőmű, a világ legnagyobb kőolaj-termelői, -exportálói és -importálói, a kőolaj világpiaci ára, északi-tengeri brentolaj, barrel (hordó), a brent olaj barrelenkénti ára, kőolaj-utáni korszak, energiakorszak-váltás

Összefüggések: a gyors népességnövekedés, a nagy mértékű gazdasági növekedés és az energiafogyasztás növekedése közötti összefüggés, az energiatermelés és energiafogyasztás egyenlőtlen megoszlása és ennek világgazdasági következményei, a kőolajra épülő világgazdaság összefüggése a nagyhatalmi érdekekkel, az energiahordozók felhasználási szerkezetének várható változatlanlansága, a legnagyobb kőolaj-termelők és a legnagyobb kőolaj-fogyasztók közötti érdekkülönbségek, a kőolaj világpiaci árának alakulása és ennek hatása az általános világpiaci árszínvonal alakulására, a kőolaj-utáni korszakba való átlépés lehetősége, az energiakorszak-váltás lehetőségének várható alternatívái

Kötelező névanyag: Kína, USA, Oroszország, Szaúd-Arábia, Kanada, India, Japán, Németország, Fukusima

Tanári segédanyag: grafikonok, a Nemzetközi Energiaügynökség honlapjáról (www.iea.org), az USA Energetikai Információs Hivatalának honlapjáról (www.eia.gov) leívható adatállományok, napi aktuális információk a kőolaj világpiaci áráról és a benzin áráról

Megújuló energiaforrások – úton a zöldgazdálkodás felé

szakköri foglalkozás (felkészülés a „Föld napja” c. iskolai rendezvényre)

Új fogalmak: ásványvagyron, nyersanyagkészletek, az ásványkincs-készletek becslése, kitermelésre alkalmas készletek, a készletek élettartama, természeti erőforrások, megújuló energiaforrások, nem megújuló energiaforrások, napenergia, geotermikus energia, száraz biomassza, folyékony és gáznemű biomassza, biogazdálkodás.

Összefüggések: a természeti erőforrások pazarlása, az ásványkincsek készleteinek becslése és ennek kérdőjelei, a technológiai fejlődés és a természeti erőforrások felhasználása közötti kapcsolat, a megújuló energiaforrások egyre növekvő szerepköre, az új szemléletű gazdálkodás, az ún. zöldgazdálkodás növekvő fontossága.

Tanári segédanyag: a szakköri foglalkozás előkészítése a tankönyv anyagai, feladatai és fotói alapján, a zöld gazdálkodáshoz kapcsolódó aktuális hírek

A FÖLD NAPJA – iskolai rendezvény

Az iskolai rendezvény szakmai anyagának összeállításakor a következő két témakör kiemelt fontosságú. Lehetőleg hívjunk külső szakértő előadókat, akik e két témakörhöz kapcsolódó előadásokat tartanak a diákoknak. Majd rendezzünk egy „vitadélutánt” arról, hogy diákjaink szerint milyen lesz bolygónk 50 év, illetve 100 év múlva.

Globális felmelegedés és fenntartható fejlődés

Új fogalmak: globális felmelegedés, üvegházhatás, a világ fokozatosan növekvő szén-dioxid-kibocsátása, a Föld évi átlagos középhőmérsékletének növekedése, az átlagos tengervízszint növekedése, a hóval borított területek nagyságának csökkenése, klímaváltozás, Kyotói jegyzőkönyv, koppenhágai klímakonferencia, fenntartható fejlődés, kívánatos fejlődési pálya, a jövő generációkkal szembeni felelősség

Összefüggések: a globális felmelegedésre utaló természeti változások, a globális felmelegedés várható jövőbeli alakulása, a szén-dioxid-kibocsátás és a globális felmelegedés közötti kapcsolat, a világ legnagyobb szén-dioxid-kibocsátó országai és térségei, a fenntartható fejlődés, mint jövőbeli kívánatos fejlődési pálya lehetséges megfogalmazásai, a fenntartható fejlődési pálya három alappillére, a társadalom, a gazdaság és az ökológia összefüggése napjaink globális világában

Környezet- és természetvédelem, hulladékgazdálkodás

Új fogalmak: természetvédelem, bioszféra, biodiverzitás, természetes állapothoz közeli élőhelyek védelme, különlegesen veszélyeztetett fajok védelme, ökológiai katasztrófaterületek, felelőtlen természettel való gazdálkodás, hulladékhasznosítás, hulladéklerakás, kommunális lerakók, hulladékgazdálkodás, veszélyes hulladékok lerakása

Összefüggések: a természetvédelem kiemelt céljai és ezek érvényesülésének problémái, a biodiverzitás védelme és a gazdasági érdekek közötti konfrontációk, a környezeti katasztrófaterületek kialakulásának háttere és helyreállításának lehetőségei, a hulladékgazdálkodás stratégiai elemei, a hulladéklerakók helyének kiválasztása, s ennek társadalmi kérdőjelei

MAGYARORSZÁG A 21. SZÁZADBAN

35. Magyarország a globális világgazdaságban

Új fogalmak: közepes méretű és magas jövedelmű ország, tranzitállam, Schengeni övezet, „fordítókörong Nyugat és Kelet között”, ENSZ-, EU- és NATO-tag, költségvetési hiány, világgazdasági nyitottság, nemzetközi versenyképesség, külföldi működőtőke-import és ennek területi szerveződése, külföldi működőtőke-export és ennek fő irányai, hazánk legnagyobb vállalatai, magyar transznacionális vállalatok

Összefüggések: hazánk földrajzi helyzete és ennek következményei, az atlanti erőter keleti határa és az ebből eredő gazdasági előnyök és hátrányok, hazánk világgazdasági nyitottsága és gazdasági növekedésének alakulása, hazánk közepes gazdasági mérete és félperiférikus földrajzi helyzete, a fokozódó külföldi működőtőke-import és a növekvő világpiaci nyitottság, a hazánkba érkező külföldi működőtőke-befektetések ágazati és területi koncentrációja, a külföldi működőtőke-export és ennek hatása hazánk gazdasági növekedésére

Kötelező névanyag: USA, Európai Unió, Oroszország, Kína, Szlovákia, Szerbia, Ukrajna, Horvátország, Japán, Csehország, Lengyelország, Szlovákia, Budapest

Tanári segédanyag: fényképek, térkép, grafikonok, a Magyar Kormány és az egyes minisztériumok hivatalos honlapjai, valamint a Központi Statisztikai Hivatal honlapja

21. századi külügyi-külgazdasági stratégiánk – érettségi felkészítő

Új fogalmak: euroatlanti integráció, térségpolitika, globális nyitás, atlanti erőtér, az EU-politika fő célkitűzései, Visegrádi Együttműködés, Kárpát-medence, kárpát-medencei együttműködés, eurorégió, Duna-eurorégió, globális nyitás, feltörekvő piacok

Összefüggések: az atlanti erőtér országaival folytatott kapcsolatok kiemelt fontossága, a NATO-tagságból eredő katonai kötelezettségeink, az EU-tagságból eredő legfontosabb célkitűzéseink, a kárpát-medencei térségpolitika a gazdasági együttműködés terén, magyar állampolgárság megszerzése a magyarországi lakóhellyel nem rendelkező, de magukat magyarnak valló honfitársaink részére, a határon átnyúló területi együttműködések különböző formái, a globális/keleti nyitás fontossága és a feltörekvő piacokkal folytatott erősödő külgazdasági kapcsolatok

Kötelező névanyag: atlanti erőtér, Szlovákia, Ukrajna, Románia, Szerbia, Horvátország, Szlovénia, Oroszország, Kína, Duna-térség, Brazília, Fekete-Afrika, Latin-Amerika

Tanári segédanyag: fotók, a tankönyvben található szemelvények, a Külgazdasági és Külügyminisztérium honlapja, a Központi Statisztikai Hivatal adatállományai hazánk külkereskedelmével összefüggésben

36. Hazánk demográfiai és foglalkoztatottsági helyzete

Új fogalmak: a népességszám csökkenése, a demográfiai ciklus negyedik szakasza, a születések és a halalazások számának alakulása, az első gyermek vállalásának életkora, a népesség korcsoportok szerinti összetételének változása, öregedési index, külföldi állampolgárok, a határokon túl élő magyarság lélekszáma, a külföldön munkát vállaló magyar állampolgárok, foglalkoztatottsági szint, munkanélküliségi ráta

Összefüggések: a fokozatosan idősödő magyar népesség és ennek gazdasági, társadalmi következményei, a születési és a halálozási ráta alakulásának összefüggése a népesség korcsoportok szerinti összetételének megváltozásával, a Kárpát-medencében élő magyarság számának alakulása és ennek összefüggése hazánk térségpolitikájával, a foglalkoztatottsági színvonal emelése mint a kormányzati gazdaságpolitika egyik kiemelt célja, a munkanélküliségi ráta csökkentése és ennek összefüggése az oktatás átalakításával

Tanári segédanyag: grafikonok, hazánk demográfiai helyzetére vonatkozó adatállományok és szakmai jelentések a Központi Statisztikai Hivatal honlapjáról (www.ksh.hu)

37. Hazánk nemzetgazdasága - vezető gazdasági ágazatunk: a szolgáltatás

Új fogalmak: a GDP ágazatok szerinti megoszlása, gazdasági szolgáltatások, ingatlanügyletek, idegenforgalom, feldolgozóipar, bányászat, építőipar, mezőgazdasági termelés, területileg koncentrált ipari termelés, tranzitország, közlekedési infrastruktúra, személyszállítás, áruszállítás, légi közlekedés, logisztika. logisztikai központ

Összefüggések: a szolgáltatási szféra, mint hazánk legfontosabb gazdasági ágazata, a főbb gazdasági ágazatok GDP-hez történő hozzájárulása, tranzitország jellegünk előnyei és következményei, a Budapest Liszt Ferenc repülőtér fejlesztésének kiemelt fontossága, a logisztika mint hazánk egyik vezető szolgáltatási területe, új logisztikai központok létrehozásának kiemelt fontossága

Kötelező névanyag: hazánk logisztikai központjai (184. oldalon lévő térkép alapján)

Tanári segédanyag: fotók, grafikonok, térképek, hazánk gazdaságára vonatkozó adatállományok a Központi Statisztikai Hivatal honlapjáról (www.ksh.hu), a Magyar Logisztikai Egyesület (www.mle.hu) honlapjáról elérhető szakmai jelentések

Idegenforgalom – tanulmányi kirándulás

Tanulmányi kirándulás szervezése hazánk kiemelten fontos turisztikai helyeire. A tanulmányi kirándulás főbb helyszíneinek a kiválasztását a tanulóknak adjuk ki feladatnak. E feladat elvégzéséhez a tanulók használják fel az óra tananyagát. Indokolják meg a diákok, hogy miért az egyes turisztikai helyszíneket választották ki! Készítsék el a tanulók a tanulmányi kirándulás útvonalát, s az egyes helyszínekről csoportmunkában készítsenek ismertetőt, amelyet/amelyeket az adott helyszínen/helyszíneken mondanak el. Majd a tanulmányi kirándulás végén minden csoport készítsen rövid írásos beszámolót arról, hogy adott turisztikai helyszín számára milyen további fejlesztési lehetőségeket javasolnak.

Kötelező névanyag: hazánk turisztikai régiói, s hazánk kiemelkedő turisztikai forgalmat lebonyolító városai

Tanári segédanyag: a turizmussal foglalkozó hazai honlapok és turisztikai szakmai kiadványok

Hazánk energiagazdálkodása és ipara – szakmai látogatás egy erőműbe vagy ipari létesítménybe

Szervezzünk szakmai látogatást egy lakóhelyünkhöz közeli erőműbe vagy ipari létesítménybe! Látogatásunk előkészítése során vegyük alapul a tankönyv elméleti tananyagát!

Új fogalmak: energiafüggőség, energiatermelés, megújuló és nem megújuló energiahordozók, feldolgozóipar, területileg koncentrált ipari termelés

Összefüggések: hazánk magas energiafüggősége és így az energiainportra való ráutaltságunk, a feldolgozóipar mint hazánk ipari termelésének legfontosabb ágazata, a közép-magyarországi és a közép-dunántúli régióra koncentrált hazai ipari termelés, az autóiipari ágazatok, mint az ipari termelés legdinamikusabban fejlődő ágazata, a hazai ipari válságterületek és ennek szociális, társadalmi következményei

Kötelező névanyag: Paks, Közép-Magyarország, Közép-Dunántúl, Esztergom, Győr, Kecskemét, Szentgotthárd, Budapest, Székesfehérvár, Pécs, Zalaegerszeg, Nyíregyháza, Komárom, Veresegyháza, Nagykanizsa, Jászberény, Tiszaújváros, Kazincbarcika, Sajóbáony, Tiszavasvári, Gödöllő, Debrecen, Dunaújváros, Tatabánya, Várpalota, Veszprém, Szolnok, Szeged, Komló, Pécs, Ajka, Mosonmagyaróvár, Kolontár, Devecser, továbbá hazánk megyéi, megyeszékhelyei, megyei jogú városai

Tanári segédanyag: grafikon, térkép, a Nemzetgazdasági Minisztérium honlapja, a Központi Statisztikai Hivatal honlapjáról elérhető ipari termeléssel foglalkozó adatállományok és szakmai összefoglalók, aktuális hírek hazánk ipari termeléséről.

Magyarország mezőgazdasága – szakmai látogatás egy mezőgazdasági termelőhöz/ mezőgazdasági vállalkozáshoz vagy egy élelmiszeripari üzembe

Szervezzünk szakmai látogatást egy lakóhelyünkhöz közeli mezőgazdasági vállalkozáshoz vagy élelmiszeripari üzembe! Látogatásunk előkészítése során vegyük alapul a tankönyv elméleti tananyagát!

Új fogalmak: intenzív belterjes mezőgazdaság, fenntartható mezőgazdaság, genetikailag módosított növények tilalma, kiváló természetföldrajzi adottságok, szántóterület, szántóföldi növények, növénytermesztés túlsúlya, gabonafélék, termelési intenzitás, állatállomány, élelmiszer-termelés és –feldolgozás, élelmiszeripar, az élelmiszer-ellátás biztonsága, élelmiszeripari ágazatok

Összefüggések: a belterjes mezőgazdasági termelés és a fenntartható mezőgazdaság összefüggése, a magas színvonalú és kiváló adottságokkal rendelkező mezőgazdaságunk kiemelt nemzetgazdasági fontossága, a főbb szántóföldi növények fontossága, az állatállomány alakulásának fő trendjei, a kiváló magyar élelmiszeripar hazai és külföldi jelentősége

Tanári segédanyag: táblázatok, grafikonok, hazánk mezőgazdaságával foglalkozó adatállományok a Központi Statisztikai Hivatal honlapjáról (www.ksh.hu), valamint az élelmiszeriparhoz kapcsolódó aktuális hírek és információk

38. Hazánk nemzetgazdaságának területi szerveződése

A tanulmányi kirándulás (idegenforgalom) és a szakmai látogatások (ipari üzem és mezőgazdasági/élelmiszeripari vállalkozás) tapasztalatainak szakmai értékelése.

Új fogalmak: területi egyenlőtlenség, területi koncentráció, nyugat-kelet területi megosztottság, régió, regionális politika, válságterületek, rendszerváltozás, privatizáció, az EU regionális fejlesztési forrásai, NUTS-rendszer, üzleti központ, regionális és megyei fejlettségi színvonal

Összefüggések: a rendszerváltozás következményei hazánk területi szerveződésének átalakulására, hazánk régiói és ezek gazdasági fejlettségi szintje, az átgondolt, hosszútávra szóló regionális politika fontossága, Európa legjobb üzleti központjainak átalakuló rangsora, Budapest fejlesztése és az üzleti központok rangsorában elfoglalt helyzete

Kötelező névanyag: Budapest, Észak-Magyarország Régió, Nyugat-Dunántúl Régió, Dél-Dunántúl Régió, Észak-Alföld Régió, Dél-Alföld Régió, Közép-Dunántúl Régió, Közép-Magyarország Régió, hazánk megyéi, megyeszékhelyei, megyei jogú városai

Tanári segédanyag: hazánk területi különbségeivel foglalkozó adatállományok a Központi Statisztikai Hivatal honlapjáról (www.ksh.hu), valamint földrajztudományi és regionális tudományi szakmai anyagok

Hazánk régiói – projektfeladat szakköri foglalkozás keretében

Projektmunka a tankönyvben megadott feladatok és honlapok alapján.

Kötelező névanyag: hazánk régió, megyéi, megyeszékhelyei, megyei jogú városai, nemzeti parkok, világörökség helyszínek

Lakóhelyünk földrajza – projektfeladat szakköri foglalkozás keretében

Lakóhelyünk bemutatása a tankönyvben található feladatok alapján.

39. ÖSSZEFOGLALÁS – A 21. század globális problémái és globális megoldási lehetőségei, valamint a Magyarország a 21. században c. részek összefoglalása

40. TÉMAZÁRÓ DOLGOZAT - A 21. század globális problémái és globális megoldási lehetőségei, valamint a Magyarország a 21. században c. részek tananyagához kapcsolódó témazáró dolgozat